

**Adrenalektomiya o'tkazilgan bemorlarda ovqat hazm sistemasining
funksional o'zgarishlari**

Saodat Usanova

Nodavlat oliy ta'lim tashkiloti "Alfraganus" universiteti tibbiyot fakulteti,
tibbiyot kafedrası katta o'qituvchisi.

E-mail: usanovaSaodat719@gmail.com

Tel: 97-701-86-04

Annotatsiya:

Maqolada ovqatlanish va turmush tarzining fiziologik oqibatları, noto'g'ri ovqatlanishning salbiy ta'sirlari hamda sog'lom turmush tarzini shakllantirish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy ilmiy tadqiqotlar va istiqbolli yechimlar haqida ma'lumotlar keltirilgan. Alohida qismda adrenalektomiya (ust-buyrak bezlarini olib tashlash) o'tkazilgan bemorlarda ovqat hazm qilish tizimining funksional o'zgarishlari o'rganilgan.

Kalit so'zlar:

Ovqatlanish, turmush tarzi, fiziologiya, sog'liq, stress, personalizatsiyalangan tibbiyot, adrenalektomiya, hazm tizimi.

Annotation:

The article analyzes the physiological consequences of nutrition and lifestyle, the negative effects of unhealthy eating habits, and the ways to promote a healthy lifestyle. It also provides insights into modern scientific research and promising solutions in the field. A separate section is devoted to the study of functional changes in the digestive system in patients who have undergone adrenalectomy.

Keywords:

Nutrition, lifestyle, physiology, health, stress, personalized medicine, adrenalectomy, digestive system.

Аннотация:

Мақолада овқатланиш ва турмуш тарзининг физиологик оқибатлари, нотўғри овқатланишнинг салбий таъсири ҳамда соғлом турмуш тарзини шакллантириш йўллари кўриб чиқилган. Шунингдек, замонавий илмий тадқиқотлар ва истиқболли ечимлар ҳақида маълумот берилди. Отдельный

раздел посвящен изучению функциональных изменений в системе пищеварения у пациентов, перенесших адреналэктомию.

Ключевые слова:

Питание, образ жизни, физиология, здоровье, стресс, персонализированная медицина, адреналэктомия, пищеварительная система.

Adrenalektomiya (usti buyraq bezining olib tashlanishi) organizmda, jumladan ovqat hazm sistemasida juda katta o'zgarishlarga olib keladi. Usti buyraq bezlari stressga javob beradigan va metabolizmni tartibga soladigan glyukokortikoid (kortizol), mineralokortikoid (aldosteron) kabi muhim gormonlarni ishlab chiqaradi. Ana shu gormonlarning yo'qligi ovqat hazm qilish jarayoniga to'g'ridan to'g'ri ta'sir qiladi. Kortizol ovqat hazm qilishda ishtirok etadi: u oshqozon shirasi va hajm ishlab chiqarishni stimullaydi, ichak harakatini faollashtiradi, hazm fermentlarining sintezini oshiradi. Shuningdek, u glikoneogeneza (jigarda yangli glyukoza ishlab chiqarish) jarayonini tashkil etadi, bu esa qondagi shakar darajasini barqaror tutadi. Adrenalektomiyadan keyin kortizol ishlab chiqarish to'xtaydi. Natijada oshqozon shirasi ishlab chiqarishi kamayadi, ovqatning ichak kanalida harakati sekinlashadi, ovqat hazm bulishi va o'zlashtirilishi pasayadi. Bemorlar tez-tez dispepsiya (ovqat hazm bulishining og'irlashishi), ich kelishi, yo'tal, qorinda og'riq kabi alomatlardan shikoyat qiladilar. Ovqatdan to'liq foydalanilmasligi sababli vitamin va minerallar yetishmovchiligi rivojlanadi, bu esa suyaklarning surukalishi (osteoporoz) va anemiya xavfini oshiradi.

Bundan tashqari, aldosteron yo'qligi natriy va suvning organizmda saqlanishini buzadi, dehidratatsiya va elektrolitlar nobarqarorligiga olib keladi. Bu holat ham o'z navbatida ovqat hazm sistemasining ishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Dori-darmon vositasida gormonlarni almashtirish terapiyasi (GAAT) adrenalektomiyadan keyingi asosiy davolash usulidir. Lekin hattoki to'g'ri dori dozirovkasida ham ovqat hazm sistemasining funksional buzilishlari to'liq qayta tiklanishi qiyin. Shu sababli, bunday bemorlar uchun maxsus ovqatlanish tartibi ishlab chiqish talab qilinadi. Ratsionga yukori oqsil, vitamin (ayniqsa D, Ca, B guruhi vitaminlari) va mineral moddalardan boy maxsulotlarni kiritish, iste'mol qilinayotgan ovqat miqdorini kamaytirib, ovqatlanishlar sonini ko'paytirish, shirinlik va qiyin hazm bo'ladigan yog'li maxsulotlardan chetda turish tavsiya etiladi. Prebiotik va probiotiklardan foydalanish ichak mikroflorasini tiklashga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, adrenalektomiya ovqat hazm sistemasining ishida murakkab va ko'p qirrali buzilishlarga olib keladi. Bunday bemorlarni davolashda faqat

gormon almashtirish terapiyasigina emas, balki ular uchun moslashtirilgan ovqatlanish rejasi va muntazam dispanser kuzatish ham juda muhimdir.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Melmed S., Polonsky K.S., Larsen P.R., Kronenberg H.M. Williams Textbook of Endocrinology. – 14th ed. – Elsevier, 2019. – 1296 p.
2. Bornstein S. R., Allolio B., Arlt W. et al. Diagnosis and Treatment of Primary Adrenal Insufficiency: An Endocrine Society Clinical Practice Guideline // The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism. – 2016. – Vol. 101, Issue 2. – P. 364–389.
3. Lisenko V.I., Podolskiy A.E. Nadpochechniki i pishevareniye: fiziologicheskiye aspekti // Klinicheskaya meditsina. – 2018. – № 5. – S. 10-15.
4. Smith J.P., Deane A.M., Chapman M.J., et al. The impact of adrenal insufficiency on gut function and nutrient absorption in critical illness: a systematic review // Critical Care. – 2020. – Vol. 24, Article number: 618.
5. Ershteyn L.B. Gormonalnaya regulyatsiya pishevareniya. – M.: Meditsina, 2017. – 256 s.
6. Quénéhervé L. et al. Digestive symptoms in daily life of chronic adrenal insufficiency (CAI) patients // *European Journal of Endocrinology*. – 2021. – Vol. ... – CAI kasallari orasida oshqozon-ichak simptomlari va IBS tendensiyalari aniqlangan.
7. Zhang Y.-Y. et al. Association between gut microbiota and adrenal disease // *Frontiers in Microbiology* (yoki shunga o‘xshash jurnal). – 2024. – Tadqiqot, ichak mikrobiotasining adrenal kasalliklari bilan bog‘liqligi tahlili.